

ב"ה
רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים
וילך
יחסו של העם היהודי לספרים

יצא לאור בתאריך:
כ"ג אלול תשס"ח

פרשה:
וילך

כותרת:
יחסו של העם היהודי לספרים

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים וילך יחסו של העם היהודי לספרים

פרשת וילך יחסו של העם היהודי לספרים

אחד המוטיבים העיקריים שמושכים אנשים לבית חב"ד, הוא ההתייחסות לילדים. בבתי כנסת אחרים ילדים הם "מחוץ לחוק"; אסור להכניס ילדים לבית הכנסת עצמו, ואם אתה מביא ילד והוא מרעיש כולם מביטים עליך במבטים זועמים, כיצד העזת להפר את השקט! זה אחד הדברים שדוקא האורתודוקסים, הקונסרבטיבים והרפורמים שווים – כולם לא מעודדים להביא ילדים לבית הכנסת.

לאחרונה התפרסם מחקר שערכו על ילדים קטנים שלומדים לקרוא בכיתות א-ב, וגילו שילדים שבאים מבתים שיש בהם הרבה ספרים – מצליחים הרבה יותר בלימודיהם ומקבלים ציונים גבוהים יותר מאותם ילדים שבאים מבתים שאין בהם ספרי קריאה רבים.

עורך התחקיר סבר שהסיבה נעוצה בכך שההורים קוראים ומלמדים את הילדים ולפיכך הם יודעים כל כך הרבה. הוא חזר ושאל את ההורים האם אכן הם עושים זאת, והתברר שכלל וכלל לא! הציונים הגבוהים הם לא תוצאה מלימוד משותף עם ההורים. איך בכל זאת משפיעים הספרים על הישגיהם של התלמידים הללו? עורך התחקיר גילה שילד שמגיע מבית עם ספרים רבים מודע לכך שלימודים וידע תופסים מקום נכבד וחשוב אצל הוריו, והעובדה הזאת כבר משפיעה על יחסם ללימודים. בנוסף לכך, כאשר יש ספרים רבים על המדף לא מן הנמנע שמפעם לפעם הילד יקח ספר ביד ויקרא מעט, וזה מוסיף לידע הכללי שלו.

העם היהודי נקרא 'עם הספר', בואו ונראה מה היחס של העם היהודי לספרים.

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים וילך יחסו של העם היהודי לספרים

כל אחד יודע שיהודי מחוייב לתת עשר אחוז מהכנסותיו לצדקה, זה נקרא "מעשר" וזוהי מצוה מן התורה. אולם יש מקרים מסוימים שמותר להשתמש בכספי מעשר כדי לרכוש דברים מסוימים. על פי הלכה אם אין לאדם מספיק כסף מותר לו לשלם מכספי מעשר כדי לתת חינוך יהודי כשר לילדיו והוא יכול לשלם שכר לימוד מכספי מעשר, שכן היהדות רואה בחינוך היהודי של הילדים לא דבר אישי שלך אלא צורך כללי של כל עם ישראל. ולכן זוהי בפירוש צדקה לא פחות מכל מטרת צדקה אחרת.

כך גם מותר להשתמש בכספי מעשר לשם רכישת ספרי קודש. יש חשיבות גדולה שליהודי יהיה ספרי קודש בביתו, עד כדי כך שזה לא נחשב צורך פרטי שלו אלא לצורך כללי של עם ישראל. רואים מכאן את גודל החשיבות שהיהדות רואה בספרים.

יתרה מזו: כולם יודעים שהמצווה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו", אבל לא כולם יודעים מהי המצוה האחרונה בתורה שמופיעה בפרשתנו פרשת וילך: "ועתה כתבו לכם את התורה הזאת" – יש מצוה על כל אחד מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו. וכמו שהרמב"ם פוסק במפורש (הלכות ס"ת פ"ז ה"א) "מצות עשה על כל איש ואיש ישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו".

נשאלת אי"כ השאלה, מדוע לא רואים שיהודים ישתדלו במצוה זו? נכון שזו מצוה יקרה ועולה כסף רב, אבל לכל הפחות אפשר להתחיל... כל ילד לאחר בר מצוה שישכור סופר שיתחיל לכתוב בעבורו ספר תורה ויקדיש לכך את הכסף שהוא מקבל בבר מצוה שלו, ואם הכסף לא יספיק במשך השנים הוא ירוויח עוד קצת כסף וישלם עוד לסופר עד שישלים את כתיבת ספר התורה...

אלא מבארים הראשונים (הרא"ש ועוד) שכל המצוה לכתוב ספר התורה היתה שייכת רק כאשר היה זה הספר היחידי שלמדו בו תורה. לפני זמן התלמוד כשהתורה שבעל פה עוד לא היתה כתובה עלי ספר, הקב"ה רצה שלכל אחד יהיה ספר תורה על מנת שיוכל ללמוד ממנו

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים וילך יחסו של העם היהודי לספרים

תורה, אבל בימינו – כותב הרא"ש – שאין לנו לומדים מתוך הס"ת המצוה היא לרכוש ספרים נדפסים, ספרי לימוד, שבהם נוכל ללמוד תורה בשופי – ובזה אנו מקיימים את המצוה של "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת".

בנוסף לזה, אנו רואים את הכבוד שיהודים נוהגים כלפי ספרים. מובא בליקוטי מהר"ל שכאשר שני אנשים רוצים להכנס לחדר ואחד מהם אוהז ספר בידו – הוא נכנס ראשון אל החדר.

יהודים לא מניחים ספר על הרצפה ואפילו לא יושבים על כסא שמונח עליו ספר קודש, אלא קודם מרימים את הספר ואח"כ מתיישבים. זוהי הלכה מפורשת בשו"ע (יו"ד סי' רפב ס"ז) "אסור לישוב על המטה שס"ת עליה" ומוסיף הרמ"א "והוא הדין שאר ספרים".

כאשר מניחים ספר אחד על גבי השני יש סדר מיוחד איזהו ספר קודם לחברו. אם לאדם יש חומש, ספר נביא וגמרא עליו להניח את הנביא על הגמרא ואת החומש ממעל להם, וכן אין מניחים את הספר הפוך על פניו.

ישנה הלכה נוספת שכשאדם לומד תורה והוא רוצה להפסיק, אסור להשאיר את הספר פתוח וללכת, אלא עליו לסגור את הספר לפני שהוא עוזב. וכותב הש"ך "מי שמניח הספר פתוח ויוצא משכח תלמודו".

לפני שנים ספורות היתה שריפה בבית הכנסת במלחובקה (פרבר של מוסקבה) ונשרפו שם ספרי קודש רבים (לא ספרי תורה) וערכו שם לוויה גדולה וקברו את הספרים בבית הקברות המקומי.

מדוע אפוא יש לעם היהודי יחס כה מכובד כלפי ספרים?

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים וילך יחסו של העם היהודי לספרים

מבואר בחסידות על המילה הראשונה המופיעה בעשרת הדברות "אנכי" שהיא ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית". התרגום הפשוט הוא שהקב"ה כביכול אומר אני בעצמי כתבתי ונתתי את התורה. אבל הרבי תמיד מבאר בזה (ראה לקו"ש חכ"ב עמ' 185) ש"אנא נפשי" הכוונה שהקב"ה אומר שהוא הכניס את עצמו, את נפשו, לתוך התורה, כלומר אין זה סתם ספר כתוב אלא 'חתיכה' של הקב"ה שנמצאת בתורה. מסביר הרבי שצדיקים דומים לבוראם, כאשר צדיק כותב ספר הרי שחתיכה ממנו עצמו נמצאת בספר הזה, הוא מכניס את כל נשמתו בתורתו אשר כתב וזה נחשב כאילו הוא עצמו.

נמצא אפוא שהיהדות רואה בספר את האדם עצמו ע"ד "זה ספר תולדות אדם" שהספר הוא האדם עצמו. ולכן כאשר אנחנו מחזיקים ביד גמרא שבה כתובים דבריו של רבי עקיבא – כאילו ואנחנו מחזיקים ביד את רבי עקיבא בעצמו. ולכן כששני אנשים רוצים להכנס לחדר ואחד מהם מחזיק גמרא בידו בודאי שהוא צריך להכנס ראשון לאות כבוד כי זה רבי עקיבא עצמו שנכנס לחדר. ומאותה סיבה כאשר מניחים ספר אחד על ספר שני, יש להניח את "משה רבינו" על גבי "שמואל הנביא" ואותו על גבי "רבי עקיבא" כי זה לפי סדר הדורות.

ומאותו טעם כאשר מפסיקים ללמוד יש לסגור את הספר, שכן כאשר אדם לומד בספר הרמב"ם למשל, יושב עמו הרמב"ם כביכול ולומד עמו בחברותא. לקום וללכת אפוא באמצע 'מפגש' עם הרמב"ם זוהי פשוט חוצפה.. מידת הנימוס מחייבת לבקש רשות לפני שהוא עוזב או לפחות התנצלות ראויה, ואת זה הוא עושה כאשר הוא סוגר את הספר. זוהי גם הסיבה לקבורת הספרים הקדושים, כי לא מדובר כאן בספרים גרידא, אלא בנשמותיהם של הכותבים אותם.

ועם כל זה, הכבוד הגדול ביותר לספרים הוא כאשר לומדים והוגים בהם!

(ראה בכהנ"ל בהרחבה בסי' פינת ההלכה עמ' שכט).